

id. gaat, voort-
id? Wundt hebben
soonlijk God be-
uit zijn accep-
grond van alle
antheïstisch op
n uit zijn accep-
wil, een zodelij-
ns alleen bekant
t alleen kunnen
igert deze con-
siders dan voor

nsvorm van de
rt, in den hemel
e zijn. De geest
anneer de doog-
s ziel zelfstandig
an. der ziel ont-

de wetenschap-
tleenen wil, om
n, trekt ook het
scheef.

t, het willen (va-
ctualisme, ratio-
me), steeds we-
emissen van dat
n mensch het
ook, dat de na-
ar dat zij slecht
logie is. Onver-
maal een begrip
u de psychische
bewustzijn om

trent de ziel al-
erialistische zin-
athischen" zin-
en van de ziel
verkelijkheid van

t het onafhank-
standigheid.
lkunde zonder

vervluchtigd.
een phoenomee

ze. ts de troost van
nageslacht die
haar gang naar

J. WATERINK
376, v.v.

WIJS.

igen we het vol-
d" in het vort-
en eenige noten
n de meest ka-
len we dan hoe
rvelend worden
over iets anders
We wachten dat
een paar weke-
n.

vaart Smit lui-
w rubriek nog ee-
s te plaatsen aan-
n zouden kunnen

iek aan het licht
eidsbepaling" dat
zint en dus den
onazengenaam oek
g geeft voor vroom
nderwijs-wetgeving

vel de besproken
brochure juist van
uitgaan. Ik moet
hebben, om aan
heidsbepaling niet
deel, zeer vele
en hebben er bij
die bepaling "jude-
soewel ter linker
wordt gevoeld, in-
inhameren willen
g niet anders in
twelk alleen maar
ser definitieve en

de betekenis van
t, ons heele debat
geheel differentie-
gevaaren die on-

(en onze schoolwereld) bedreigen, vanzelf dan hebben we ook een gansch anderen kijk op de remedie. Worden we 't echter over den aard en de strekking dier gevaren eens, vanzelf dan zullen we snel genoeg aan de conferentie-tafel en vinden vrij voorspoedig oplossingen voor quaesties als dat „pondspondsgewijze“²⁾ enz. Daarom lijkt 't mij thans onvruchtbaar over zulke technische details te debatteeren.

En dunkt U ook niet, dat de thans uitgebroken en reeds zoo lang latente parlementaire crisis deze gevaren op 't moment dubbel accentueert? Men lette maar eens op de „democratische“ programma's die thans in discussie zijn.³⁾

Tweedeus. Aangaande „buurschapsschooltjes“ bepleit U het zooveel-mogelijk „omzetten“ in Christelijke scholen. Hier is een misvatting bij U, naar ik meen. Ik immers had het over die buurschapsschooltjes, waar „omzetten“ niet mogelijk was en besprak het monopolie, dat zoodoende de openbare school ten onrechte vaak heeft.⁴⁾

Derdens: U merkt op, dat ik niet geantwoord heb op Uw bezwaren inzake niet-harmonisering met de grondwet en niet-harmonisering met de geschiedenis van het Christelijk onderwijs.

Op het eerste punt echter ben ik uitvoerig ingegaan in mijn brochure zelf.⁵⁾

En voor het tweede punt moge ik wijzen naar de toelichting op het „program van actie“ der anti-revolutionaire partij in 1922 en 1925. Ik meen, dat de beste voortzetting van de geschiedenis van ons Christelijk onderwijs die is, waarbij de leuze „de vrije school voor heel de natie“ het sterkst wordt gehandhaafd; en dat dit alleen kan in rechte en sterke onderscheiding van staatszaak en volkszaak.⁶⁾

Dat nu jaagt nu de brochure na. En daarom toch gaat het bij de ontwikkeling van ons Christelijk onderwijs.⁷⁾

U nogmaals hartelijk dankende voor Uw plaatsruimte en in belangstelling Uw artikelen⁸⁾ verder afwachtinge.

Met beleefde hoogachting, Uw dw. dr.,
VAN DER VAART SMIT.

1) Ja, indien de kwestie zóó eenvoudig was, dan zou 't wel gaan. Een „geheel differenten kijk op de geestelijke en politieke gevaren“ blijkt uit een ietwat verschillenden kijk op de „gelijksoortigheidsbepaling“ nog allermint. Veeleer staat de zaak zóó, o.i., en zóó hebben wij ze gesteld: de gelijksoortigheidsbepaling mag niet als model genomen worden en ze mag niet als argument gebruikt worden voor een definitieve regeling, want ze is tijdelijk. Ziedaar alles. Wanneer dit verschil het eenige was tusschen den schrijver en mij, dan zou het trouwens belachelijk zijn er zooveel over te schrijven.

Laten we 't nog eens weer duidelijk zeggen: we hebben de gelijkstelling ten koste van vele offers verkregen, die moeten we houden; er moeten wegen gevonden worden voor meerdere vrijheid van beweging; we moeten sterker in de richting van „de school aan de ouders“ ook bij 't „neutraal“ onderwijs; we moeten bezuinigen. Over deze punten heerscht tusschen Dr v. d. V. S. en mij volkomen eenstemmigheid. Alleen maar de methode, die hij aanwijst om deze punten te verwezenlijken, lijkt mij verre van goed.

Omdat ze de deur opent voor allerlei regeerings-willekeur; omdat ze van de regeering iets vraagt wat deze niet doen mag; omdat ze in de praktijk minder vrijheid beteekent; omdat de ouders, die hun kinderen naar de „neutrale“ school zenden door deze regeling van eigen schoolstichting zullen worden afgehouden; omdat het belemmerende in deze methode vooral ons christelijk-protestantsch volksdeel zal treffen.

Waarlijk, het lijkt me nu toch wel een eigenaardig argument van den schrijver om nu, waar ik dit méér dan eens duidelijk zeide, te spreken van een „geheel differenten kijk op gevaren“, geïllustreerd door..... het met iets meer of iets minder stelligheid verwachten van de handhaving van de „gelijksoortigheidsbepaling“ in 1928!!

2) Hier ben ik 't met den schrijver wéér glad niet eens.

Hij zegt: Als we 't over de gevaren eens zijn... dan zijn we 't ook gauw genoeg eens over een kwestie als „pondspondsgewijze“. Ja maar broeder van der Vaart Smit, zóó eenvoudig is het niet. Want tusschen het eens zijn over de probleemstelling, (de gevaren) en het eens zijn over de finesse van een regeling („pondspondsgewijze“) ligt het allermoeilijkste: het eens worden over het principe volgens hetwelk de oplossing van het probleem moet gezocht en de regeling moet getroffen. En daarover loopt het geschil!

3) Ja ik.... Maar dit heeft niets te maken met het debat, tóch met de brochure van der Vaart Smit.

We moeten niet allerlei bijzondere omstandigheden voor ons laten pleiten. Anders maakt het een eigenaardigen indruk, dat een vorig maal Dr v. d. V. S. gebruik maakte van het argument: we hebben minister Rutgers.... en nu: we hebben crisis!

4) Wat niet is kan worden.... thans!

Maar bij de regeling v. d. V. S. niet, althans bij lange na niet zóó goed.

5) Ben daardoor echter niet overtuigd.

6) Uitmend. Maar hier brengt Dr v. d. V. S. iets anders in 't geding. Het gaat van deze zijde niet over de kwestie „staatszaak“ en „volkszaak“.

Laten we nu toch doen alsof we liefst langs elkaar heenpraten. De kwestie heeft immers niets te maken met het A.-R. program.

Maar wat de schrijver voorsloeg ging in tegen de historische ontwikkeling van ons onderwijs; 't was b.v. een slag in 't aangezicht van „Gereformeerd Schoolverband“. Ik sprak daarover breed genoeg en mijn argumenten zijn niet weerlegd.

7) Ja, maar daarover niet uitsluitend.

En juist dat andere: het tot zijn recht doen komen van de gelijkstelling, en bovenal het volle kansen geven aan het confessioneel onderwijs, misten we in de brochure.

Bovendien meen ik aangetoond te hebben, dat zelfs de „staatszaak“ door den schrijver te ruim wordt genomen bij zijn voorstel van het (in abstracto) „erkennen“ van richtingen.

8) Vriendelijke groeten en dankbetuigingen.

J. WATERINK.

LITERATUUR EN KUNST.

Jachin's Boekbeoordeling.

Wellicht hebben onze lezers in de pers aangekondigd gezien de jubileum-uitgaven, die de bekende Zondagsschoolvereniging „Jachin“ heeft gegeven ter gelegenheid van het veertigjarig bestaan van haar Boekbeoordeling¹⁾: een jubileum-nummer van dat orgaan zelf en een tweetal brochures, „In vollen bloei“ en „Jachin's Beoordeling van de kinderlectuur“, beide van de hand van Ds J. P. Tazelaar.

Waar nu in deze rubriek van ons blad een van de hoofdzaken is de bespreking van boeken, in verband met de vraag welke lectuur geschikt is voor onzen kring en aanbeveling verdient, zal het niemand verwonderen, dat we een afzonderlijk artikel wijden aan deze uitgaven, die zoo geheel liggen in dezelfde lijn. Want wel richt zich Jachin's Boekbeoordeling in 't bijzonder op de kinderlectuur, op een bepaald onderdeel dus, maar de beginselen, die aan haar beoordeeling ten grondslag liggen zijn geheel dezelfde, die uitgangspunt zijn van onze beschouwing. En waar dan deze beginselen in den breede worden ontvouwd in de beide genoemde brochures, is er voor ons alle aanleiding, deze onder de aandacht van de lezers te brengen. Daarbij sluiten echter de bijzondere verhoudingen in dezen de vanzelfsprekende voorwaarde in, dat we ons bepalen, tot weergave van den inhoud zonder meer.

„In vollen bloei“ is het referaat, dat Ds Tazelaar, die meer dan 25 jaar Redacteur is geweest van de Boekbeoordeling, heeft uitgesproken op de Jaarvergadering der Vereeniging. Aan de hand van een vijftal stellingen, zooals dat bij een referaat gebruikelijk is, worden hier aangegeven de groote lijnen van het werk der boekbeoordeling, die „Jachin“ zich gesteld heeft, in verband met het doel van haar arbeid.

Uitgaande van „de overtuiging, dat het lezen óók reeds voor het kind een geestesarbeid is van ver-reikenden invloed.... die zich doet gelden op de vorming van karakter en persoonlijkheid“ en in de tweede plaats van het feit, dat „het groote doel der evangeliserende Zondagsschool (is) de kerstening van die kinderen onzes volks, welke opgroeien zonder God en zonder Bijbel“, zoekt Jachin enerzijds zulke lectuur, die „het heilig mysterie van het christelijk karakter“ draagt, maar tracht zij aan den anderen kant zich te stellen tegenover die boeken, die in hun strekking niet te aanvaarden zijn, omdat die strekking ingaat tegen wat Gods Woord stelt „als regel des levens“, ook voor het kind.

Zóó geeft de Auteur den grondslag aan van Jachin's Boekbeoordeling en in het verdere van zijn betoog motiveert hij dien in den breede, daarbij zich oriënteerend naar het vele, dat in den laatsten tijd, ook aan wetenschappelijk materiaal, over de quaestie der „lectuurvoorziening“ is verschenen. Allereerst toont hij aan, dat er strekking in een kinderboek moet zijn, wil het bouwende en verrijkende lectuur bieden, wil het „karakter en persoonlijkheid vormen op den basis van het Christelijk beginsel“. Maar direct daarmee in samenhang staat dan ook de eisch van „ernstige keur“, die door principiële critiek wordt bereikt. Dat beteekent niet, dat alleen „sterk moraliserende boekjes“ geschikt bevonden worden, ook niet — zegt de Auteur zelf — „dat wij het kind reeds willen vastnagelen aan het dogma“, maar het houdt in, enerzijds de bedoeling „de jeugdige lezers de Heilige Schrift als toetssteen voor hart en leven (te) leeren kennen, als het allerbeste boek, óók voor het kind“, en aan den anderen kant het vaststellen van de norm der Heilige Schrift, als leidend beginsel. Daarmee wordt de religieuze en zedelijke inhoud van een boek hoofdzaak, bij de overweging naar het al of niet geschikt zijn, en dat is geheel naar het beginsel, dat „Jachin“ in haar boekbeoordeling voorstaat. „Ook al is een boekje uit letterkundig oogpunt een juweel, zoo de geest en strekking tegen Gods Woord ingaan,

1) Alle uitgaven van Jachin's Uitgevers Bureau, A. Verleer, Scholen bij Haarlem.

leggen wij het stellig ter zijde“, zegt de Auteur duidelijk. Dit beginsel moet te strakker worden gehandhaafd, aldus betoogt hij verder, waar „de zuigkracht van den letterkundigen stroom in onzen tijd.... zóó groot (is), dat ook de jeugd er door wordt aangetrokken en meegevoerd“. Zoo toch komt ze in aanraking met een levens- en wereldbeschouwing, die veelszins anti-theïstisch staat tegenover het christelijk levensbeginsel en, omdat het kind zoo uiterst gevoelig is voor invloeden van buiten, ligt daarin een heel groot gevaar. Ernstige controle naar den maatstaf van het beginsel is daarom dringende eisch. Want, al erkennen en bewonderen we de artistieke schoonheid der literaire kunst, „de waarheid moet ons altijd ver gaan boven de schoonheid“.

De taak, die „Jachin“ zich op grond van deze overtuiging stelt, is met name in onzen tijd beteekenisvol. Want er is een „vloed van kinderlectuur, die ons waarlijk verlegen doet staan“, maar „'t is veelal een hoop onbeduidendheid en een berg van middelmatigheid“: de gegevens, die worden verwerkt, zijn dikwijls hol en leeg, daarbij van een eenvormigheid, die de vraag wekt, wat toch de vele auteurs tot schrijven drijft, als ze zoo weinig tot het kind te zeggen hebben en of niet een gansch verkeerde opvatting bij sommigen bestaat van schrijversverantwoordelijkheid. Wil de kinderlectuur haar betekenis houden en zal met name de christelijke kinderlectuur door de veelheid van dozen tijd een vast spoor trekken, dan zullen, naar het oordeel van Ds Tazelaar, nieuwe wegen moeten worden gezocht. In de eerste plaats moet meer systeem komen in dit werk, zoodat „meer de leermethode ten grondslag (gelegd wordt) en minder met het denkbeeld van vermaak en ontspanning (wordt gerekend)“: door het ontwerpen van reeksen van boekjes, gelijk die reeds op schoolgebied bestaan; door het bewerken van veel meer Bijbelsche verhalen, eveneens in volgrees, die, opklappend tot een behandeling van de Psalmen, de gelijkenissen, de wonderen ter illustratie van de kracht, de beproeving en de triomf van het geloof, ook ouderen leerlingen uitnemende lectuur kunnen bieden. Voorts zou voor deze laatste meer „over den Bijbel als den regel en toetssteen van alle dingen in ons leven“ kunnen geschreven worden, boeken dus, die de verhoudingen van het menschelek en maatschappelijk leven behandelen bij het licht van Gods Woord. Dan is er nog steeds plaats voor boeken, die van de Vaderlandsche, Kerk- en Zendingsgeschiedenis vertellen, naast verhalen, die de betekenis van handel, industrie en cultuur doen zien. Daardoor zal de kinderlectuur zwaarder van gehalte worden, ongetwijfeld, maar „heel de literatuur is door den niet ophoudenden drang van een alzijdig cultuurleven tot al wijder expansie gekomen. Is het dan niet rationeel, dat de kinderlectuur eenigszins daaraan parallel ga?“

In de tweede plaats is vernieuwing gewenscht ten aanzien van de illustratie; daarbij moet het toelichtend element meer naar voren komen en, als in de schoolboeken, naar versieringskunst worden gestaan; en eindelijk in den vorm, het uitwendige, waarvoor de nieuwe tijd ook nieuwe eischen meebrengt.

Zoodanige herziening van het materiële en het formele zal de waarde der kinderlectuur doen stijgen. En als men dan door het instellen van lees- en vertelavonden, bibliotheken, vaste lijsten e.d. het practisch effect van de boekbeoordeling tracht te verhoogen, zal, onder Gods zegen, de kinderlectuur een grondslag leggen, waarop voortgebouwd kan worden.

Deze algemeene beginselen van het werk der boekbeoordeling, zooals die in deze brochure systematisch worden ontvouwd, worden nu nader toegelicht in het tweede boekje, dat behoort bij het inmiddels verschenen Verslag der Boekbeoordeling en, samen daarmede, de jubileumuitgave vormt. In dit pittig uitgegeven geschrift „1885—1925, Jachin's beoordeeling van de kinderlectuur“ wordt in een aantal korte stukjes de practijk van den arbeid der voorbijgegangene veertig jaren geschilderd en de toepassing der gestelde beginselen getoond. Zoo vinden we vlot-geschreven stukjes over: „Jachin's eerste Boekbeoordeling“, „Uit de geschiedenis der Christelijke kinderlectuur“, „Welke boekjes Jachin wenscht“, „Welke boekjes Jachin niet kan gebruiken“. Voorts wordt gewezen op „Gevaarlijk Idealisme“, waarmee gesignaleerd wordt het onnatuurlijke en onware van theologiseren en moraliserend spreken en handelen van kinderen, op „Bedenkelyk Realisme“, de breede beschrijving van wat zondig en laag is, van ruwheid in woord en toon. Als „Weinig zaaks“ worden onbeduidende gegevens afgekeurd en door het weergeven van een aantal titels „Christelijke en Wereldsche kinderboeken“ tegenover elkaar gesteld. In een tweetal volgende hoofdstukjes „Niet afbuigen naar de moderne lijn“ en „Toch in het teken van dezen tijd“ wordt de nadruk gelegd op de eischen, die aan den inhoud gesteld moeten worden en in een daarbij aansluitend woord over „Rustig lezen“ de betekenis aangewezen van goede lectuur. „Hoe Jachin de boekjes keurt“ geeft ten slotte de methode aan, die bij het beoordeelen wordt gevolgd.

In 'n zeer gemakkelijk leesbaren vorm geeft dit boekje inderdaad een duidelijk inzicht in het werk der leetuurvoorziening, interessant voor hen, die meer willen weten van „Jachin's Boekbeoordeeling“, maar, door de vele aan de praktijk ontleende opmerkingen ook oriënterend voor den arbeid der voorlichting omtrent leetuurkeuze in 't algemeen.

Ten slotte wijzen we op het Verslag der Boekbeoordeeling zelf, dat met bekwaamen spoed en loffelijke nauwkeurigheid bearbeid, nu reeds in druk verscheen. In 'n grondige bespreking van alles, wat de najaarsmarkt aan christelijke kinderleetuur biedt, met opgave van alle details omtrent uitvoering, illustratie, aantal bladzijden, prijs enz., is dit Verslag een onmisbare gids voor ieder, die inlichting behoeft over uit te deelen leetuur. Zoo men nog onbekend is met het bestaan van deze uitnemende handleiding („Jachin“ verdient na veertig-jarigen arbeid op dit gebied beter) zij het ons geoorloofd krachtig op te wekken tot kennismaking. De 90.000 keuzen, die op grond van dit verslag jaarlijks worden gedaan, bewijzen afdoende de doelmatigheid en betrouwbaarheid.

De Redacteur besluit 'n arbeid met den wensch, dat in 't vervolg dit verslag niet meer in courantvorm, doch als brochure verschijnen zal, een verlangen, dat we gaarne onderstrepen. Er is een verblijdende groei in het werk der voorlichting inzake leetuur. Kort geleden verscheen de maandelijksche „Boekenkeur“, uitgaande van de bonden van Geref. Jongelings- en Meisjesverenigingen, binnenkort komt de Amsterdamsche Christelijke Jeugdcentrale met haar maandelijksche „Leeturgids“ voor ouders en jeugdleiders, als nu ook de jaarlijksche boekbeoordeeling van „Jachin“, die een eigen, afgebakend terrein volkomen bestrijkt, in brochurevorm verschijnt, krijgen we een jaarlijksche Boekenschouw van zeer bijzondere waarde. Dan blijft ook de voortreffelijke arbeid, dien Jachin met haar Boekbeoordeeling verricht en nog lang verrichten moge, beter bewaard.

C. T.

PERS-SCHOUW.

Over de waarde van het dogma.

In het Algem. Weekbl. voor Christendom en Cultuur schrijft prof. De Zwaan iets, dat voor ons van betekenis kan worden geacht, als het erop aankomt antwoord te geven op wat vaak tegen ons ingebracht wordt. Ik denk hier aan de vaak vernomen bewering, dat dogmatisme formuleering en begrenzing van teken van armoede is, een vertoebelen van het klare bronwater der levende waarheid, een „onthelving en schennis“ van wat God in zijn wezen is en in zijn werk doet. Vooral de dogmaticus Calvin moet het nog al eens ontgelden; hij heet de man, die met zuur gezicht en zure ziel zijn intellectuaalisme aan den bijbel oplegt; en al wie hem gelijk wil zijn, moge met zijn horribiliteit vergaan....

Mis, zegt nu prof. de Zwaan, zoo simpel staat het met Calvin er niet voor. De „klassieke tijd der Hervorming“ was zoo zwak en zoo leelijk niet. Het dogma was geen doel, maar vooral middel voor bereiking van een op zichzelf hooger doel. Men leze:

Een paar eeuwen geleden zou niemand, die over Paulus' brieven zich had te uiten, er over hebben gedacht om te beginnen met een anderen brief dan dien aan de Romeinen. Dat lag zoo in de Calvinistische lijn, zal men zeggen. Misschien wel, maar het zou ook kunnen wezen, dat Calvin zelf op dit punt niet zoozeer voorganger als wel kind van zijn tijd was. Voor die dagen was Paulus allereerst de leermeester der ware dogmatiek en het was toen haast onmogelijk om in den brief aan de Romeinen iets anders nog te zien dan het compendium, het „Kort Begrip“ van Paulus' leer.

Natuurlijk school daar méér achter. Dogmatiek om de dogmatiek, zoo iets als het „l'art pour l'art“ der negentiende-eeuwers, moet men in den klassieken tijd der Hervorming niet zoeken. Dat is een verschijnsel van decadentie. Afgezien van de noodzaak om tegenover Rome helder te zeggen waar het op stond, is de dogmatiek kijk, waarmede men destijds zich richtte tot vrijwel alle verschijnselen van het leven des geestes, een nobele uiting van een eerbiedwaardige streving der zielen. Laten wij het ons eens indenken, wat de menschen van dien tijd feitelijk hadden doorleefd, wat zij eigenlijk hadden gedaan, en onze woorden zullen tekort schieten.

Daar zetelde te Rome het Pauselijk Hof... weg daarmee: uit God is het niet! Daar waren de reeksen folianten der kerkvaders en doctoren, hét vormingsmateriaal voor den geest der menscheid, eeuwen lang, de Talmud der Romeinsche Christenheid... weg daarmee: hier is Gods Woord! Daar was de traditie, de met alle leven en herinnering, met alle onbewuste roerselen der ziel zoo diep vervlochten mystieke sfeer van kerkgezag en wierookwalm, van siddering voor het geheimzinnige, van eerbied voor een presentie van het goddelijke.... weg daarmee: niet op het altaar, doch waar twee of drie in Mijnen naam vergaderd zijn, daar ben Ik in hun midden! Denk het u in, hoe geweldig de kracht Gods moet geweest zijn, die zulk een vereenvoudiging kon doen doorslaan! Welk een ommekeer!

Het is alsof menschen, die zich bevinden op een groot galoen, dat onder den last van zijn driemaal vier en nog meer zellen de golven klieft, dat veilig huis der zee verlaten om af te dalen in een ranke boot.

Vereenvoudiging, maar daarom: direct contact met

de werkelijkheid, directe ervaring van, en worsteling met de waarheid. En daarom dogmatiek.

Want in zulke omstandigheden is de behoefte onwederstaanbaar om zich ook intellectueel voor oogen te stellen dat heiligste wat God gaf. Het is heel iets anders of men h.v. Calvin's Institutie leest anno vijftienhonderd zooveel of in het jaar Onzes Heeren negentienhonderd vijf en twintig! Immers toen was dogmatiek de daad, waarmede de ziel zich zelf rekenschap gaf van het waagstuk, dat zij had begaan: Godie meer gehoorzaam te zijn dan den menschen, al waren het kardinalen en pausen, heilige vaders en serafijnsche doctores.

Wij veroorloofden ons in dit citaat enkele spatieringen.

Want zij denken ons van het grootste belang.

Feitelijk ligt in deze redeneering de opmerking, dat het bezwaar, dat van ethische en andere zijde tegen de dogmatiek ingebracht wordt, niet in die dogmatiek zelf gelegen is, maar meer in de beoefenaars ervan. Dogmatiek kan een nobele, sterke, schoone daad zijn; geen bedekking, geen verkillung van het leven, maar gevolg van contact met het leven. Achterwegelating van dogmatische bezinning en formuleering kan dus nooit anders dan decadentie zijn; want in klassieke perioden, in dagen van levend contact met de waarheid komt het er toe, en moet het er toe komen.

Maar dan is daarmee ook aan de verachters der dogmatische zielen een halt toegeroepen.

Want zoo min als de man, die zelf aan de hoogten der kunst niet toekomen kan, den dienaar van „l'art pour l'art“ uit de hoogte verwerpen mag, evenmin mag de dogmatoloog den man, die het dogma zou zoeken om het dogma verachten; hij keere eerst met bestraffing tot zichzelf in. De kunsteloze van geboorte komt nooit tot de kunst; de man van de kunst om de kunst kan zich nog herzien en met zijn kunst tot schoonen bloei alsdan geraken. En wie in zichzelf te slap is voor de dogmatische werkzaamheid kan, zoo gezien, ook nooit zoover komen, dat de schoonheid van de dogmatische formuleering in hem zich openbaart. Maar de ander, die het dogma zoekt om het dogma, is, als hij zijn doel leert stellen in wat boven het dogma ligt, de sterkste gebleken.

Laat ons dat onthouden.

Verwijten tegen de dogmatiek beteekenen eigenlijk verwijten aan het adres der dogmatici; en dat door menschen, die minder daadkrachtig zijn (gehoorzaam) dan zij.

En als men eens tot die erkenning komen kan, laat men dan verstaan, dat er onder de dogmatische geesten, die beven voor God, ook zijn, die niet alleen maar in een bepaalde „klassieke“ periode de spanning voelen van het waagstuk: Godie meer gehoorzamen dan de menschen, maar die altijd onder die spanning verkeerden: Godie meer gehoorzamen dan de menschen, al waren die menschen ook zij zelf met hun tot nu toe gevonden wetenschap. Er zijn er ook, die de directe worsteling met de waarheid niet alleen kennen in bepaalde perioden en die dan aan dogmatiek „doen“, maar die altijd de worsteling kennen.

En als de „spanning“, die in ethische kringen zoo vaak tot een modewoord wordt, ook maar voor een tiende part de verwezenlijking had, die het herhaalde gebruik van het woord zou doen vermoeden, dan zou de dogmatische formuleering sterker moeten voor den dag komen.

Feitelijk komt, als De Zwaan gelijk heeft, de antipathie tegen de dogmatische formuleeringsbehoefte neer op een onbewezen, en daarom onchristelijke, beschuldiging van christenen van ethischen (en anderen) huize tegen christenen van dogmatischen huize: de beschuldiging dat zij het maar doen omdat ze het nu eenmaal zoo willen.

Maar over de consciëntie oordeelt God.

Lijkverbranding.

Over lijkverbranding schrijft Favonius in hetzelfde blad:

Het is met de lijkverbranding een zonderling geval. Wie zich laat verbranden... handelt tegen de wet, zou ik willen schrijven, maar ik veronderstel, dat niemand het voor een juridische spitsvondigheid zal houden als ik zeg, dat een doode niet meer handelen kan, dus ook niet tegen de wet handelen kan. Maar met dat al is toch de lijkverbranding tegen de wet. Of eigenlijk ook dat weer niet. De wet kent alleen het begraven, en schrijft voor, dat de burgemeester daarvoor zorgdragen moet. Laat hij het evenwel na, dan is er niets of niemand die hem daartoe verplichten kan. Hetgeen de reden is, dat de niet-wettelijke en door de wet niet erkende lijkverbranding zooveel aanhangers telt, en dat men het onlangs aan een Minister heeft kwalijk genomen, dat hij zich bij een lijkverbranding heeft laten vertegenwoordigen. Ja, men is secuur in ons land! Aan de onwettelijkheid denkt wel haast niemand meer, en de plannen tot stichting van een groot Crematorium worden in de kranten openlijk besproken. Wenscht dus iemand na zijnen dood te worden verbrand, dan is er niets wat aan de vervulling van dezen wensch in den weg staat... Tenzij.... de wil van de nabestaanden.

Als deze met den wensch van hunnen doode niet overeenstemmen, dan zijn zij, als de eenigen die in deze handelen kunnen, bevoegd van dezen wensch af te wijken. Als zij meenen, dat het verbranden van het lichaam hunner dooden strijdig is met de voorschriften van hunnen godsdienst, of alleen maar strijdig met hun gevoel, dan gaan zij hun gang en begraven dien doode, maar verbranden hem niet, zich niet storende aan de laatste wilsbeschikking van den overledene. En daarmede zijn zij, blijkens een beschikking van den vice-president der Rechtsbank te Amsterdam, volkomen in hun recht. De doode wordt er niet door gekrenkt, want hij weet het niet, en aan de levenden wordt er ergernis door bespaard. En wat meer zegt: gewetenskenning. Het is toch

mogelijk, dat het bezwaar van de nabestaanden voortspuit uit 'n godsdienstige overtuiging en dus volkomen te eerbiedigen is, gelijk in 't Amsterdamsche geval. De vraag, of niet door deze rechtsbeslissing ook alle andere wilsbeschikkingen, op eenigen grond aanvechtbaar, op losse schroeven komen te staan, kunnen we voor ditmaal terzijde laten omdat ze ons onderwerp niet raakt. Ze blijkt reeds tot tegenspraak van de Amsterdamsche opvatting in de juristenwereld aanleiding te geven.

Maar wel wenschen wij op iets anders te wijzen. De Amsterdamsche afdeling der arbeidersvereniging voor lijkverbranding heeft namelijk, de mogelijkheid voorziende dat er meerdere nabestaanden kunnen zijn, die in dezen den wil des overledenen niet wenschen, te eerbiedigen, haar leden in de gelegenheid gesteld een stuk te doen opmaken (op zegel) waarbij het Bestuur dezer vereniging wordt belast met de uitvoering ervan, desnoods door rechtsmaatregelen. Het is al heel zonderling, dat de wet en haar uitvoerders kunnen geroepen worden tot het verzerken van een handeling die niet op de wet steunt, maar nog vreemder doet het aan, hier een poging te zien doen om een doode te laten procederen tegen een levende, wiens gewetensbezwaren minder worden geacht dan den wil van den doode. In de zeer moderne kringen, waar de lijkverbranding vooral hare vrienden telt, pleegt men op humanitaire gronden zeer te ijveren voor het ontzien van gemoedsbezwaren. Voortreffelijk. Maar gelden de redenen daarvoor niet als de wil van een doode tegenover die der levenden staat?

Het vraagstuk van de lijkverbranding in Nederland eischt dringend wettelijke regeling. Zoo kan het niet langer.

De verantwoordelijkheid voor een daad kan niet worden afgenomen van wie ze verricht. Een laatste wensch is geen overheidsbevel. En bij het begraven of verbranden is de actief optredende aansprakelijk, niet de doode. Tenminste in gewetensgevallen, waarin de stem der pleit haar kracht verspild heeft.

Calvin te Parijs.

In „De Heraut“ schrijft prof. Dr. H. H. Kuyper over herlevend Calvinisme; waarbij ook Frankrijk besproken wordt. Herinnerd wordt, dat onlangs

aan de Theologische Faculteit der Protestantische Kerk te Parijs een man is opgestaan, die met volle overtuiging het Calvinisme belijdt. Prof. Lecerf, chargé de cours in het Nieuwe Testament. Afkomstig uit een kring van vrijdenkers, bracht het lezen der H. Schrift hem tot het geloof in Christus, en het was Paulus brief aan de Romeinen, die in Gods hand het middel werd om het licht voor zijn zielsoog te doen opgaan. Eerst daarna kwam hij met de geschriften van Calvin in aanraking en de treffende overeenstemming tusschen Paulus' brief aan de Romeinen en de theologie van Calvin won zijn hart voor den Reformator, die wel het best Paulus' gedachten had gegrepen. Meende hij aanvankelijk, de eenige Calvinist te zijn, zooals hij ons zelf mededeelde, zijn verwondering was te grooter, toen hij van Hollandsche studenten te Parijs vernam, dat er in Nederland theologen waren, die evenzeer dit Calvinisme hooghielden. Hij liet de werken van Dr. A. Kuyper en Dr. H. Bavinck komen, en leerde Hollandsch om ze te kunnen lezen. En toen verleden zomer de hoogleeraar in de Dogmatiek een tijd lang zijn colleges moest verzuimen, en hem deze colleges werden opgedragen, leerde hij de studenten de Calvinistische Dogmatiek kennen. Zulk een indruk maakten deze colleges, dat de studenten zelf verzochten, dat ook na den terugkeer van den eigenlijken professor in de Dogmatiek, Prof. Lecerf zijn colleges over de Calvinistische Dogmatiek mocht voortzetten en de Faculteit heeft hem daartoe de vergunning verleend. Prof. Lecerf, die in den nazomer een bezoek bracht aan de Theologische hoogleeraren te Amsterdam, heeft op hen een uitnemenden indruk gemaakt, en niet het minst verblijdde het, uit zijn mond te vernemen, hoe de studenten te Parijs met zooveel belangstelling deze Calvinistische colleges volgden. Daarin ligt voor de toekomst van de Protestantische Kerk een hoop op rijken zegen.

Er ligt ook een vingerwijzing in, dat de internationale banden sterker trekken zullen na verloop van tijd, dan de vele broeders meenen, die zich aristocratisch in hun godsdienstigen „kring“ (d.i. de secte, die voor zich nog geen secularischen naam heeft uitgevonden) hebben teruggetrokken uit de groote gemeenschap, om eenzaam te klagen dat de lieden van Dordt niet sterk genoeg op gemeenschap aandringen. De thuisblijvers, die achter het venster van hun veilige hutje mees-mullen tegen elken visscher, die zijn boot nog niet heeltemaal opgetuigd had voor den tocht naar zee in stormgetij, met tegenstaande de oliejas al werd aangetrokken en de touwen losgegooid.

Subsidiekwesties.

In de „Geldersche Kerkbode“ herinnert ds. Renting aan de groote bedragen, die aan subsidies uit de staatskas vloeien. Hij knoopt er een vermanend woord aan de getrouwen in den lande: Kersten, Zandt, Lingbeek e.a. aan vast:

De Roomsche-Katholieken krijgen ook hun deel. (Zou ds. Kersten of ds. Lingbeek er niet aan denken, om ook op dezen begrotingspost een amendement te stellen? We zouden dan wel eens willen zien, welke houding de Chr.-Historische Kamerfractie daartegenover aannemen zou).

Voor Kerkelijk Bestuur ontvangt de R. Kath. Kerk f21.000; voor onveranderlijke competentien f21.565.514; voor tractementen f532.549.774; voor nieuwe tractementen, verhoogingen enz. f1470. In 't geheel dus aan de Roomschen een bedrag van f576.585.29. Men ziet uit de bovengenoemde cijfers, dat de subsidies tot op een halve cent nauwkeurig berekend zijn.

De Oud-Roomschen ontvangen f11.900.

En zelfs de Joden worden tenslotte niet vergeten. Ook zij doen zaken met het Rijk en halen nog f24.600 binnen.

Dan kerkelijke bestuur w. betreffende

In totaal f2.428.57 Ned. Her. R. Kath. leeuwena. naar het Nolen a. rechtvaar

Ik weet een deel ik zou to. dat ds. K. met nam. met ds. eerezuil. politiek. stelde, om Ik wed. op dien

Zij zullen genoemd. Maar h. d.

Over de schreef onl. dammer".

Want die de. de liefde. man en reddeloos. de vrouw uitgang. in de kas. waarom. levens, z. ons begri. zijn hool. het oude. gehonden. Wij he. tijden" g. zekerheid. het leven. het mak. vergist! Zij griss. die ze ha. onrustige. als we. hoe vert. die nooit. eentonigh. „zelf“ ge. — dan. een oud. liefde wi. „natuur“. die hebl. „nature“. haar een. ren aanle.

Dat is. Veel chr. der zeggen.

Verbet. week, rege. Woord. La. Woord...

Het hier. „Christendo. dr. Tazelaar. en „Moder. Ook nu is. In dozen. die vroege. de waarde. lijk te mak. gaarne als. deze artikel. I. Jac. Dr. J. C. Dr. Ph. J. derne lyrie.

J. Jac. T. J. Haant. A. Waape. J. Petri. C. Tazeli. F. C. L.

van Suid-A. Wil men sequent bec. geheel gek. loven, dan. telijk-letterk. er ook om. studien var. christelijk. het is niet. te leggen. I. richting is. Hier is, m. dat, als de. ben; een v. ense en eth. de redactie